

RAMON GENER

ISTORIA
UNUI PIAN

Traducere din catalană și note de
JANA BALACCIU MATEI

HUMANITAS
fiction

În clipa în care a văzut pentru prima oară pianul, a știut că acela trebuie să fie.

Acela, nici un altul.

A cuprins-o o asemenea bucurie, încât oboseala călătoriei cu trenul care o adusese de la Magdeburg a dispărut ca prin farmec.

În dimineața de toamnă a sfârșitului de octombrie 1915, plănuită de ea cu atâta migală, sunetul goarnei care anunța deșteptarea o trezise, ca întotdeauna, cu o oră înainte de răsăritul soarelui. A luat micul-dejun, și-a pus toate economiile într-un portofel și scrisorile de la fiul ei în buzunarul dinăuntru al hainei de piele primite în dar de la defunctul ei soț și a ieșit din casă.

În gară, trenul o aștepta învăluit într-un nor de aburi. Cu hotărârea celui care simte că face ce trebuie, și-a deschis drum prin mulțimea forfotind pe peron și a urcat în ultimul vagon. După un slalom prin coridorul înțesat de oameni, a reușit să ajungă la locul ei. S-a ridicat pe vârfuri să-și pună valiza în compartimentul de bagaje și, cu haina pe ea, s-a așezat lângă geam.

După câteva minute, șeful stației a interpretat ultima secvență:

— Gata de plecare!

A făcut-o cu o atât de timbrată și sclipitoare voce de bariton, încât tot tumultul de pe peron s-a oprit să-l asculte.

Cu zâmbetul disimulat al celui devenit protagonistul momentului, a scos din buzunar fluierul argintiu cu un gest autoritar. A privit în stânga și în dreapta, s-a asigurat că toată lumea îl privește și, fix când ceasul gării arăta 7:23, a făcut fluierul să sune ca un imens semn de exclamație. Îndemnat de țignal, peronul și-a reluat forfota, iar cărbunele a alimentat măruntaiele calului de fier al Căilor Ferate Prusiene. Greoaiele angrenaje ale roților s-au trezit și, parcă într-un *crescendo rossiniano*¹, locomotiva s-a pus încet în mișcare, până a atins viteza programată: *andante assai grazioso*.

Legănați de zgâlțâitul *ostinato*² al bătrânului tren negru, de lumina crepusculară a orei timpurii, ce se întrezărea la răsărit, și de peisajele de toamnă ale Saxoniei, pasagerii au adormit. Somnul i-a doborât ca pe apostoli în Grădina Ghetsimani. Unul câte unul, toți au căzut.

Toți, doar ea nu.

Pe scaunul de lemn de lângă fereastră, motivul care o împinsese să se urce în tren o ținea trează.

Deodată, chiar când penumbra lăsa loc luminii dimineții, soarele roșu s-a strecurat, fără aprobare, pe fereastră și în gândurile ei. Imensitatea astrului rege i-a captat atenția și i-a dăruit *contre-jour* propria imagine reflectată în geam. Ortrud Schulze încerca să recunoască în ea femeia veselă care fusese. Femeia veselă care se îndrăgostise, se măritase

---

1. Tehnică muzicală specifică operelor lui Rossini, care constă în repetarea unei fraze muzicale cu o intensitate din ce în ce mai mare (*crescendo*), la care se adaugă o orchestratie progresiv mai bogată, adesea cu o accelerare ritmică (*accelerando*), creând o tensiune dramatică și o anticipare puternică spre climaxul final. (N. a.)

2. Din italiană (încăpățânat); în muzică se referă la un motiv melodic, ritmic sau armonic scurt, care se repetă constant, adesea în același registru, creând o bază hipnotică sau insistentă pentru o piesă. (N. a.)

și devenise mamă. Încerca din toate puterile, dar n-a găsit-o. Reflexia îi arăta o femeie tristă, obosită, care, la patruzeci și cinci de ani, lupta să reziste loviturilor vieții și absurdității războiului. Doar părul încă auriu, ochii de un verde oliv, dinții albi perfecți și o distincție discretă dăinuiau acolo spre a-i aminti de fericirea unui timp care fusese și nu mai era. O fericire furată prin trădare de un hazard nemilos care-i răpise bărbatului ei viața, înainte de-a deveni tată. O fatalitate crudă care, încă nesatisfăcută, îi luase de două ori unicul fiu. A doua oară, când îl duse pe Frontul de Vest să lupte contra Triplei Înțelegeri. Într-o zi funestă din octombrie 1914. Avea doar douăzeci de ani.

— Nu fi tristă, mamă, i-a zis la plecare. Toată lumea spune că până la Crăciun războiul se termină și-o să putem să ne-ntoarcem acasă.

Ca el, peste un milion de tineri germani și-au luat în ziua aia rămas-bun de la mame. Ca el, peste un milion de tineri germani au încercat să-și mângâie mamele cu iluzia că nu va ține mult; că totul va trece repede.

Ziarele germane anunțaseră cu surle și trâmbițe că războiul o să se termine înainte de Paști. Dădeau asigurări că planul întocmit cu ani în urmă de generalul Alfred von Schlieffen¹ era perfect, atât de perfect, atât de rapid și eficient, încât n-avea cum să dea greș. Cu siguranța dată de un pronostic pe hârtie, s-au crezut uriași invincibili. S-au simțit mai puternici decât Goliat; franțuzii înfrânți, intrat în Paris și moștenit Pământul, o nimica toată. Cât ai zice pește.

Dar a trecut Crăciunul și, pentru peste un milion de tineri, pentru peste un milion de mame și pentru peste șaizeci și

---

1. Alfred Graf von Schlieffen (1833–1913) – mareșal german, șef de stat-major al Imperiului German între anii 1891–1906. De numele lui se leagă Planul Schlieffen din 1905 care avea ca scop învingerea Franței și a Imperiului Rus.

cinci de milioane de germani, anul 1915 a dat la iveală o cu totul altă realitate. Englezii au sărit în apărarea francezilor și au reușit să oprească înaintarea Imperiului German spre Paris. De atunci, forțele s-au echilibrat și frontul a devenit o tranșee gravată cu foc în inima Europei. Un șanț letal care începea la Canalul Mânecii și se întindea până în Elveția. O capcană în care singurul ei copil rămăsese prins în Flandra și Artois, aproape de Arras; un loc cu cer cenușiu și timp indefinit. Un loc unde speranța murea într-un *adagio* agonizant cu aromă de bilet doar de dus.

Astfel, acea nimica toată s-a transformat în săptămâni, săptămânile în luni și luni, iar Ortrud a rămas, ca și fiul ei, prinsă într-o tranșee. Una cu totul altfel; cea a modestei ei case de lângă Catedrala din Magdeburg. Acolo, în umbra turnurilor gotice sub care se odihnea Otto cel Mare, cândva rege al francilor și împărat al Sfântului Imperiu Romano-German, aștepta. Și, în acea așteptare, uneori disperată, s-a împrietenit cu absența. O simțea atât de adânc în ea, încât i se părea că o poate atinge, vedea, asculta.

Se obișnuise cu tovărășia tăcerii, a fotografiilor de pe noptieră, a cizmelor murdare de la intrare, a hârtiilor mâzgălite de pe birou, a hainelor abandonate în dulapuri... Cu timpul, se obișnuise să mănânce la o masă cu două scaune goale; al soțului și al fiului. Îi era dor de ei. Îi era atât de dor... Îi era dor noapte de noapte când stingea lampa, când închidea ochii, când îi visa. Îi era dor noapte de noapte când respirația i se precipita *stringendo* până ajungea la un *tempo rubato*¹ în care-i scăpau numele lor: Johannes, Johannes...

O sufoca durerea când, alături, în pat, nu-l găsea pe primul Johannes. I se rupea inima când băga capul în camera

---

1. Tehnică muzicală ce implică o flexibilitate temporară a tempo-ului, permițând interpretului să accelereze sau să încetinească ritmul pentru a accentua pasajele muzicale și a spori expresivitatea. (N. a.)

celui de-al doilea Johannes, fiul răpit de război, și nu dădea de nimeni.

Înfășurată în absență, un singur lucru reușea să îndepărteze povara aceluși gol, chiar dacă doar un strop: pianina din sufragerie. O veche Grotrian-Steinweg. Așezată lângă ea, putea simți prezența soțului, funcționarul de primărie care, îndrăgostit de muzică, o cumpărase la mâna a doua și cânta de plăcere în timpul liber. Așezată lângă ea, i se părea că-și aude exersând fiul, un virtuoz care începuse să cânte la șapte ani, fără să-i ceară nimeni.

Când, lângă pianină, își amintea cum micul Johannes învățase să cânte fără să-și propună, prietena ei absența părea să dispară.

Fusese o zi ca oricare alta. O zi înnorată în care totul decursese conform rutinei zilnice până când, deodată, s-a petrecut ceva neașteptat; copilul s-a urcat pe banchetă, a deschis capacul pianinei și a început să cânte niște melodii copilărești, populare. Așa, parcă la întâmplare, de parcă le-ar fi știut dintotdeauna. Pe dinafară, fără să greșească, de parcă ar fi fost cel mai ușor lucru din lume. Mama a fost atât de uimită de acest neașteptat miracol, încât n-a stat pe gânduri, a alergat să caute un profesor care să poată canaliza darul acela căzut din cer. L-a găsit aproape de casă: Herr Schmidt, un pianist văduv și fără copii care, după ani de modestă carieră de solist, hotărâse să se retragă de pe scenă. Un bărbat atât de dezamăgit de ce-i oferise viața, încât se stabilise în orașul natal și-și ocupa orele cu lecții de pian la domiciliu pentru credulii din cartier. Un bărbat care simțea că ajunsese la *cadenza finale* a partiturii lui vitale. Un bărbat lipsit de speranță, veșnic îmbrăcat în negru, cu o mustață proeminentă stil Nietzsche, care-și ascundea deziluziile în spatele unor enormi ochelari cu lentile groase. Un bărbat cu o chelie din care ieșeau rebele câteva fire de păr lungi, albe, devenite un fel de serviciu public, căci, când se plimba pe străzi,

vântul jucăuș le făcea să fluture și le transforma într-o giruetă perfectă ca vecinii să poată afla direcția vântului. Un bărbat în amurgul vieții, căruia i s-a oferit o a doua șansă în ziua când l-a cunoscut pe micuțul Johannes. Căci, când bătrânul a testat capacitățile pianistice ale acelui miracol de șapte ani care cânta parcă-n joacă, a simțit cum pesimismul ce-i luase viața în stăpânire se topește într-un *diminuendo* până la uitare. L-a auzit pe băiat cântând și, de parcă ar fi fost Saul din Tars¹ în drum spre Damasc, a căzut de pe cal și și-a recăpătat credința în providență și în condiția umană.

Și așa s-a întâmplat că, fără să-și dea seama, la cei șaptezeci de ani ai lui, a exersat un zâmbet pe care nu-l mai practicase de ani de zile. I-a făcut bine. Foarte bine. Zâmbitor și conștient de revelația din fața ochilor lui, s-a închinat, și-a înălțat privirea și a mulțumit Domnului pentru darul neașteptat.

Neîndoielnic, asta însemna o misiune divină.

Lecțiile au început imediat.

Date fiind natura divină a problemei și precara situație economică a mamei, care supraviețuia și-și ținea fiul din reparații de lenjerie și dintr-o modestă pensie de văduvă, Herr Schmidt a decis să facă orele gratis.

Odată înlăturată *cadenza finale* a partiturii lui vitale, a întrezărit orizontul unui nou viitor. Inspirat de spiritul creator al Cărții Genezei, s-a dăruit trup și suflet împlinirii misiunii pe care Cel Preaînalt i-o încredințase: să creeze o lume muzicală în care să trăiască micul Johannes.

---

1. Viitorul Apostol Pavel. Inițial prigonitor al creștinilor, s-a convertit în timpul unei călătorii spre Damasc, după ce, într-o lumină orbitoare, i-a vorbit Isus.

Cartea Genezei. Capitolul 1

La început, Herr Schmidt a creat lumea muzicii, care era virgină și nouă pentru Johannes.

Și a zis Herr Schmidt: „Muzica să aibă un cadru.“ Și au apărut cinci linii orizontale paralele care au fost numite portativ. Johannes a văzut că toate liniile erau bune și le-a iubit. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi.

Și a zis Herr Schmidt: „Să fie note și tăceri.“ Și niște curioase pete au apărut pe portativ. Johannes a văzut că toate petele acelea erau bune și le-a iubit. Herr Schmidt le-a despărțit și le-a dat nume: La, Si, Do, Re, Mi, Fa, Sol... și le-a dat câte o valoare: notă întreagă, doime, pătrime, optime ... Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a doua.

Și a zis Herr Schmidt: „Să fie un loc pentru fiecare notă.“ Și niște simboluri pline de magie au apărut în stânga portativului. Și așa s-au născut cheile. Unele au fost Sol, altele Fa și altele Do, dar Johannes a văzut că toate erau bune și le-a iubit. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a treia.

Și a zis Herr Schmidt: „Să fie diezi și bemoli.“ Și mai multe semne magice au populat portativul. Și a mai zis: „Noile simboluri să dea roade care să crească după felul lor și muzica să se umple de ele.“ Și s-au născut tonalitățile. Unele au dat roade majore pentru cârmuirea zilei, și altele minore, pentru cârmuirea nopții, dar Johannes a văzut că toate erau bune și le-a

iubit; pe primele, ca diurne și vesele; pe celelalte, ca nocturne și profunde. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a patra.

Și a zis Herr Schmidt: „Să fie un îndrumar pentru ritm.“ Și niște linii verticale au străbătut portativul și l-au împărțit în măsuri. Unele aveau un ritm mai lent și mai complex, altele mai rapid și mai simplu, dar Johannes a văzut că toate erau bune și le-a iubit. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a cincea.

Și a zis Herr Schmidt: „Muzica să se umple de viață.“ Și portativul, notele, tăcerile, cheile, bemolii și măsurile au tremurat. „Viața să dea rod și să se înmulțească până se revarsă dincolo de hârtie.“ Și armonia dinamică și tempourile au populat totul cu mii de emoții diferite cu nume distincte: piano, forte, adagio, moderato, allegro, crescendo, diminuendo, ritenuto, accelerando, legato... Și Johannes a văzut că viața toată, emoțiile toate și dinamicele toate erau bune și le-a iubit. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a șasea.

Și a zis Herr Schmidt: „Să fie mări și oceane pentru navigat prin viață.“ Și Herr Schmidt l-a așezat pe Johannes în fața clapelor pianului; albe și negre. O mare de cincizeci și două de clape albe și treizeci și șase negre. Mai mult decât o mare, un ocean infinit de optzeci și opt de clape pentru navigat contra vântului și a fluxului grație muzicii. Și Johannes a atins clapele și a văzut că toate erau bune și le-a iubit din tot sufletul și le-a făcut universul lui. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a șaptea.

Și Herr Schmidt în ziua a șaptea s-a odihnit și i-a mulțumit Domnului pentru lucrarea incredințată și l-a binecuvântat și lăudat pe Johannes, pe care l-a lăsat o zi să se odihnească în Grădina Edenului.